

JURISPRUDENȚĂ

Din jurisprudența recentă a Curții Europene a Drepturilor Omului

1. Cauza Zelca și alți 414 reclamanți împotriva României, decizia de inadmisibilitate din 6 septembrie 2011 - Recursul în interesul legii reglementat de dispozițiile art. 329 C.pr.civ. reprezintă o cale eficientă de unificare a practicii judiciare naționale.

Instanța europeană nu are rolul de a corija pretinsele erori de fapt sau de interpretare a dreptului național, imputate instanțelor naționale, cu excepția situației în care astfel de erori duc la încălcarea drepturilor protejate de Convenție.

Analizând dacă sistemul juridic național prevede un mecanism intern apt să regleze o divergență de jurisprudență, Curtea admite că procesul de unificare a practicii judiciare impune o anumită perioadă de timp, nefiind posibilă o remediere imediată în acest sens.

Curtea a reținut că mecanismul intern prevăzut de articolul 329 C.pr.civ. drept cale de unificare a practicii judiciare și-a dovedit eficiența, având în vedere că, într-o perioadă relativ scurtă de timp, a pus capăt soluțiilor divergente pronunțate la nivelul țării în materia drepturilor salariale cuvenite funcționarilor publici.

Prin decizia de inadmisibilitate pronunțată la data de 6 septembrie 2011 în cauza **Zelca și alții împotriva României**, cererea nr. 65161/10, Curtea Europeană a constatat neîncălcarea de către Statul român a dispozițiilor articolului 6 par. 1 din Convenție, sub aspectul respectării principiului securității raporturilor juridice prin prisma jurisprudenței pretins divergente.

Potrivit situației de fapt reținute de către Curte pe baza informațiilor prezentate de către reclamanți, la data de 19 noiembrie 2008, sindicatul din care aceștia făceau parte a adresat în numele membrilor săi o petiție angajatorului, respectiv Direcției Generale de Finanțe Publice Constanța, prin care solicita plata în favoarea celor reprezentați a sporurilor prevăzute de articolul 31 alineat 1 litera c și d din Legea nr. 188/1999.

Față de respingerea cererii de către angajator, reclamanții au formulat o acțiune în justiție având același obiect. În motivarea cererii lor, reclamanții au precizat că alte instanțe din țară au admis cereri similare. Au indicat, în acest sens, hotărâri pronunțate de Tribunalele Botoșani, Suceava și Caraș Severin.

Prin sentința pronunțată la data de 14 aprilie 2009, Tribunalul Constanța a respins cererea reclamanților, apreciind că, deși textele legale prevăd acordarea celor două sporuri, în absența unor criterii clare de cuantificare a lor, ele nu pot fi acordate în fapt. S-a mai reținut de către instanță că o eventuală admitere a acțiunii, în absența unor criterii clare de calculare a cuantumului acestor sporuri, ar însemna pronunțarea unei hotărâri imposibil de pus în executare. Pe de altă parte, o eventuală calculare a sumelor cuvenite, direct de către instanță, ar

însemna o încălcare a principiului separației puterilor în stat.

Recursul promovat împotriva acestei hotărâri a fost respins ca nefondat de către Curtea de Apel Constanța. Instanța de control judiciar a reținut prin decizia sa din 27 ianuarie 2010 că soluția primei instanțe este legală și temeinică și în deplin acord cu recursul în interesul legii pronunțat în materie de către Înalta Curte de Casație și Justiție (respectiv cel din data de 21 septembrie 2009).⁹⁵¹

Având în vedere această situație de fapt, cei 415 reclamânți s-au plâns în fața Curții Europene de încălcarea de către Statul român a dispozițiilor articolului 6 par. 1 din Convenție și a articolului 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție, din cauza unei preținse divergențe de jurisprudență existente la nivelul instanțelor interne în privința acordării celor două sporuri prevăzute de Legea nr. 188/1999.

Prin decizia pronunțată în cauză la data de 6 septembrie 2011, Curtea Europeană a reținut în primul rând că, potrivit jurisprudenței sale constante, *instanța europeană nu are rolul de a corija preținsele erori de fapt sau de interpretare a dreptului național, imputate instanțelor naționale, cu excepția situației în care astfel de erori duc la încălcarea drepturilor protejate de Convenție*. Revine, în primul rând, instanțelor naționale rolul de a interpreta și aplica legislația națională.

Tot în acord cu jurisprudența sa, referindu-se de această dată la cauza **Tudor Tudor împotriva României** (cererea nr. 21911/03), Curtea a reținut că existența unei *profunde și persistente* divergențe de jurisprudență la nivel național cu privire la interpretarea unei dispoziții legale, poate fi de natură a priva reclamantii de un proces echitabil, în

principal cu privire la respectarea principiului securității raporturilor juridice. În această situație, *Curtea analizează dacă sistemul juridic național prevede un mecanism intern apt să regleze o astfel de divergență*. În acest context, referindu-se la principiile derivate din hotărârea **Schwarzkopf și Taussik împotriva Cehiei** (cerere nr. 42162/02), *Curtea admite, totodată, că procesul de unificare a practicii judiciare impune o anumită perioadă de timp, nefiind posibilă o remediere imediată în acest sens*.

În ceea ce privește jurisprudența Curții în materia principiului securității raporturilor juridice din perspectiva preținsei jurisprudențe divergente, reținem că în cauza **Ștefănică și alții împotriva României** (cererea nr. 38155/02) instanța europeană a statuat că *„anumite divergențe în interpretare pot fi acceptate ca fiind caracteristici inerente ale oricărui sistem judiciar care, asemenea celui din România, se bazează pe o rețea de instanțe de fond și de recurs competente în domeniul lor de jurisdicție teritorială (a se vedea Zielinski și Pradal și Gonzalez și alții împotriva Franței [GC], nr. 24846/94 și 34165/96 - 34173/96, par. 59)”*.

Prin urmare, în opinia Curții, însăși existența unei jurisprudențe divergente la nivel intern nu este în sine contrară Convenției, nefiind decât în anumite condiții aptă să lezeze principiul securității juridice. Ceea ce interesează este, pe de o parte, absența unui caracter „profund” și „persistent” al acesteia și, pe de altă parte, existența la nivel intern a unui mecanism apt să remedieze interpretările divergente.

Mai mult, Curtea a recunoscut că aprecierea faptelor unei cauze de către o instanță inferioară și evaluarea făcută de

⁹⁵¹ Publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 880 din 16 decembrie 2009.

aceasta cu privire la dovezile existente pot conduce la rezultate diferite pentru părți cu plângeri foarte asemănătoare. Această realitate nu încalcă, în sine, principiul certitudinii juridice.

În cauza ***Jordan și Jordanov împotriva Bulgariei*** (cererea nr. 23530/02), Curtea a statuat că pentru a analiza dacă într-o speță dată principiul securității raporturilor juridice a fost sau nu respectat se impune o triplă evaluare. Astfel, într-o primă fază, Curtea analizează dacă la nivel intern există divergențe „profunde” și „persistente” de jurisprudență. Ulterior, instanța europeană verifică dacă legislația internă prevede un mecanism juridic apt să remedieze astfel de incoerențe și, în final, dacă în speța dată, acel mecanism a funcționat eficient.

Aplecându-se asupra speței deduse judecării, Curtea a reținut că reclamantul au beneficiat de garanțiile unui proces echitabil, fiind parte la un proces ținut pe bază de oralitate, publicitate și contradictorialitate, părțile fiind în măsură să își expună argumentele apreciate ca fiind pertinente și concludente de pe poziții de egalitate cu partea adversă.

În ceea ce privește divergența de jurisprudență invocată, Curtea a reținut că, începând cu anul 2008, instanțele naționale au pronunțat mai multe soluții

divergente. Însă, la un an diferență, respectiv la data de 21 septembrie 2009, Înalta Curte de Casație și Justiție a pronunțat un recurs în interesul legii apt să unifice practica națională în materie. Mai mult, soluția adoptată de Instanța Supremă era în acord cu soluția pronunțată în cauza reclamantilor.

Sub acest ultim aspect, *Curtea Europeană a reținut că mecanismul intern prevăzut de articolul 329 C.pr.civ. drept cale de unificare a practicii judiciare și-a dovedit eficiența, având în vedere că, într-o perioadă relativ scurtă de timp, a pus capăt soluțiilor divergente pronunțate la nivelul țării în materia drepturilor salariale cuvenite funcționarilor publici.*

Astfel, Curtea a decis că plângerea reclamantilor întemeiată pe dispozițiile articolului 6 par. 1 din Convenție nu este admisibilă.

În ceea ce privește cererea reclamantilor sub aspectul pretensei încălcări a dreptului de proprietate, Curtea a reiterat jurisprudența sa expusă în cauza ***Pentia și Pentia împotriva României*** (cererea nr. 57539/00), potrivit căreia reclamantul nu pot susține că sunt titularii unui „bun” în sensul Convenției, respectiv că au o speranță legitimă în condițiile absenței unei baze suficient de clare a dreptului pretins la nivelul dreptului intern.

2. Cauza *Schneider împotriva Germaniei*, hotărârea din 15 septembrie 2011, nedefinitivă - Refuzul nejustificat în mod corespunzător de a recunoaște tatălui biologic legături personale cu copilul său

Refuzul instanțelor naționale de a recunoaște tatălui biologic legături personale cu copilul său, fără a analiza în concret dacă stabilirea acestora ar afecta interesul superior al minorului, contravine dispozițiilor art. 8 CEDO.

Stabilirea unor legături personale între pretinsul tată biologic și copilul său, chiar în absența unei istorii familiale în acest sens sau a unei paternități legal recunoscute, ține de domeniul vieții private a reclamantului, fiind un aspect esențial al identității sale personale.

În analiza unei astfel de cereri, instanțele sunt obligate, din perspectiva garanțiilor articolului 8 din Convenție, să cerceteze dacă, în concret, față de circumstanțele faptice ale cauzei, stabilirea unor astfel de legături personale, este în interesul minorului, interes care prevalează întotdeauna față de cel al părintelui.

În cauza **Schneider împotriva Germaniei** (cererea nr. 17080/07), Curtea Europeană a pronunțat la data de 15 septembrie 2011 o hotărâre nedefinitivă de constatare a încălcării art. 8 din Convenție.⁹⁵² Potrivit situației de fapt reținute de Curte, în urma unei relații de scurtă durată dintre reclamant și o femeie căsătorită, în luna iunie a anului 2003 aceasta a rămas însărcinată. Atât în fața instanțelor naționale, cât și în fața Curții, reclamantul a pretins că este tatăl biologic al copilului și că mama planifica să se despartă de soțul său și să pună bazele unei familii împreună cu el.

În realitate însă, la scurt timp după ce a rămas însărcinată, mama s-a întors lângă soțul său, părăsind teritoriul Germaniei și mutându-se în Anglia.

Astfel, reclamantul nu a apucat să își vadă niciodată fiul, acesta fiind crescut de mama sa și de soțul acesteia. Deși aceștia au recunoscut că există posibilitatea ca reclamantul să fie tatăl biologic al copilului, nu au exclus nici posibilitatea ca soțul să aibă această calitate, având în vedere că soții au avut relații intime în perioada concepției. În fine, soții au apreciat că este în interesul familiei lor să nu efectueze testele medicale pertinente pentru a afla paternitatea copilului născut în luna martie 2004.

Reclamantul, rămas în Germania, la scurt timp după nașterea minorului, a solicitat instanțelor naționale să îi recunoască un drept de vizită a acestuia, de două ori pe lună și dreptul de a fi informat cu privire la aspecte legate de creșterea și educarea sa. În motivarea cererii sale, reclamantul a arătat că este tatăl biologic al minorului și că el împreună cu mama acestuia au intenționat să aibă un copil, el însoțind-o de mai multe ori la consultațiile medicale prenatale. În cadrul

acestei acțiuni, mama copilului s-a apărat, precizând că nu a intenționat niciodată să se despartă de soțul său și nici nu a planificat să facă un copil împreună cu reclamantul, din punctul său de vedere nefiind exclus ca soțul său să fie chiar tatăl biologic al acestuia.

Instanțele naționale germane au respins cererea reclamantului, apreciind, chiar în ipoteza în care s-ar fi dovedit că el este tatăl biologic al copilului, că nu se află în sfera persoanelor prevăzute de lege pentru a avea legături personale cu minorul. În acest sens, instanțele au precizat că reclamantului nu i se pot aplica nici dispozițiile articolului 1684 din Codul civil german, întrucât el nu este tatăl legal al copilului, neinvestind instanțele cu o acțiune în tăgada paternității, și nici cele ale articolului 1685 Cod civil, având în vedere că nu este o persoană cu care minorul a dezvoltat legături strânse, sociale sau familiale. Chiar de la momentul nașterii sale, copilul a locuit cu mama sa și soțul său, reclamantul nevăzându-l niciodată. Instanța de control judiciar a mai reținut că dreptul reclamantului, în calitate de tată biologic, nu poate prevala față de interesul protejării familiei. În acest context, orice ar clătina încrederea copilului în familia sa trebuie evitat. Din punctul de vedere al instanțelor, era preferabil ca minorul să crească în familia în care s-a născut, fără să cunoască circumstanțele problematice ale originii sale.

Reclamantul s-a plâns în fața Curții Europene de faptul că decizia instanțelor naționale de a-i refuza dreptul de vizită a minorului sau de informare asupra creșterii și educației sale, reprezintă o violare a dispozițiilor articolului 8 din Convenție, respectiv o ingerință neadmisă în viața sa de familie și privată.

⁹⁵² Hotărârea Secției a V-a poate deveni definitivă în condițiile art. 44 par. 2 din Convenție.

Analizând fondul cererii reclamantului, Curtea a reiterat principiul conform căruia *noțiunea de „viață de familie” inclusă în textul articolului 8 din Convenție, nu se referă exclusiv la o familie legitimă, ci se extinde și în privința relațiilor de familie de facto, existente între persoane care nu au oficializat relația.*⁹⁵³ Astfel, un copil născut într-o familie *de facto* sau legitimă, este *ipso iure* parte a acelei familii, prin simplul fapt al nașterii.

Cu toate acestea, a mai arătat Curtea, *o simplă legătură biologică dintre un părinte și copil, fără nicio altă implicație legală sau faptică care să indice existența unei relații personale apropiate, este insuficientă pentru a atrage protecția articolului 8 din Convenție.*⁹⁵⁴ Evident, coabitarea este un prim indiciu în constatarea existenței acestor legături personale, însă - în mod excepțional - și alți factori pot demonstra existența unei familii *de facto*.

În cauza **Pini și alții împotriva României**⁹⁵⁵, Curtea a mai statuat că și *o viață de familie proiectată, dorită, ar putea, în circumstanțe speciale, să cadă sub protecția articolului 8 din Convenție, mai ales atunci când imposibilitatea stabilirii relațiilor de familie nu se poate imputa reclamantului.* Astfel, Curtea a extins protecția oferită de articolul 8 CEDO și asupra potențialelor relații de familie care se pot dezvolta între un copil născut în afara căsătoriei și părintele său biologic. Factori relevanți în determinarea existenței reale a unor relații personale între aceștia sunt, pe de o parte, natura relației dintre părinții biologici și, pe de alta, interesul vădit și angajamentul părintelui biologic față de copil, atât înainte, cât și după nașterea acestuia.

Mai mult, garanțiile articolului 8 din Convenție se aplică nu numai sferei vieții de familie ci și vieții private. Conform jurisprudenței constante a Curții, relațiile care nu se pot califica ca intrând în mod indubitabil în sfera vieții de familie, se pot regăsi în sfera mai largă a vieții private. În contextul unor proceduri legate de stabilirea sau contestarea paternității unui copil, Curtea a statuat că *determinarea relației legale dintre un bărbat și copilul său poate privi viața sa de „familie”, însă, în măsura în care aceasta nu este bine conturată, în mod cert, clarificarea situației privește viața sa „privată” care înglobează și aspecte legate de identitatea personală*⁹⁵⁶.

Revenind la circumstanțele speței, Curtea a apreciat că deciziile instanțelor naționale germane nu au intervenit în contextul unei vieți de familie existente, reclamantul neavând relații personale apropiate față de minor și nici o paternitate cert stabilită. Totodată, Curtea a statuat că reclamantul nu se regăsește în mod evident nici în situația unei „*vieți de familie proiectate*”, având în vedere că, deși absența coabitării cu fiul său nu îi poate fi imputabilă, interesul reclamantului, atât înainte, cât și după nașterea copilului, cu privire la constituirea unei familii a fost limitat. În fapt, din punctul de vedere al reclamantului, acesta a susținut că și-ar fi planificat să aibă un copil împreună cu partenera sa, a însoțit-o pe aceasta la două examinări medicale, a făcut o declarație de recunoaștere a paternității înainte de nașterea copilului și a primit o serie de fotografii ale acestuia după nașterea sa. Evident, procedurile civile demarate la nivel intern, la o scurtă

⁹⁵³ CEDO, *Keegan c. Irlandei*, hotărârea din 26 mai 1994; *Lebbink c. Olandei*, nr. 45582/99, ECHR 2004-IV; *Znamenskaya c. Rusiei*, nr. 77785/01.

⁹⁵⁴ CEDO, *Kroon și alții c. Olandei*, hotărârea din 27 octombrie 1994, Seria A nr. 297-C.

⁹⁵⁵ Cererile nr. 78028/01 și 78030/01.

⁹⁵⁶ CEDO, *Rasmussen c. Danemarcei*, hotărâre din 28 noiembrie 1984; *Yldirim c. Austriei*, decizie din 19 octombrie 1999; *Backlund c. Finlandei*, hotărâre din 6 iulie 2010.

perioadă după nașterea minorului, sunt de natură a demonstra interesul reclamantului în constituirea unor viitoare relații de familie.

În mod cert, însă, având în vedere jurisprudența Curții indicată anterior, stabilirea unui cadru legal pentru derularea relațiilor dintre reclamant și copilul al cărui tată biologic se pretinde, pot fi incluse în sfera vieții sale private, reprezentând un important element al identității sale personale.

Prin urmare, Curtea a concluzionat că deciziile instanțelor naționale prin care i s-a refuzat reclamantului dreptul de vizită a minorului și obținerea unor informații despre creșterea și educarea sa, în condițiile absenței unei vieți de familie bine definite sau măcar proiectate ori a unei legături biologice clar stabilite între aceștia, reprezintă o ingerință în viața sa privată.

Examinând argumentele pentru care instanțele naționale au respins cererea reclamantului, Curtea a remarcat faptul că acestea nu s-au axat pe un element esențial al cauzei: identificarea și evaluarea, în contextul faptic dat, a interesului superior al minorului.

Astfel, Curtea a remarcat faptul că instanțele naționale nu au făcut decât să observe că reclamantul, în calitate de pretins tată biologic, nu se încadra în nicio dispoziție legală care să îi permită să aibă legături personale cu copilul a cărui tată se pretindea. Potrivit instanțelor naționale, acesta nu era nici tatăl legal al copilului, nepromovând nicio acțiune în tăgada paternității deja existente și nici nu dezvoltase o relație personală cu minorul. Or, Curtea Europeană a remarcat că *instanțele naționale nu au fost nici un moment preocupate să examineze dacă*

un eventual contact între reclamant și minor, în circumstanțele particulare ale cauzei, ar fi fost sau nu în interesul copilului. Sub acest aspect, este bine-cunoscută jurisprudența Curții conform căreia interesul minorului prevalează asupra celui al părinților, cercetarea conținutului acestuia fiind vitală în orice cauză care are ca obiect relația dintre acesta și lumea exterioară.⁹⁵⁷

Reținerea argumentului potrivit căruia reclamantul nu a dezvoltat încă relații personale cu copilul, precum și prezentarea acestei realități ca un motiv de respingere a acțiunii, fără însă a da importanță motivelor pentru care o astfel de relație nu s-a stabilit încă, nu corespunde exigențelor garanțiilor prevăzute de articolul 8 din Convenție și nu reprezintă o analiză judicioasă din partea instanțelor. Astfel, în opinia Curții, *judecătorul național nu a apreciat asupra faptului că absența unor relații de familie între tatăl biologic și minor a intervenit tocmai din cauza atitudinii membrilor familiei legale a copilului care au împiedicat stabilirea acestora.*

În concluzie, în absența unor motive temeinice care să vizeze protejarea sau promovarea interesului superior al minorului, interzicerea unor legături personale între acesta și tatăl său biologic, nu poate fi justificată prin prisma paragrafului 2 al articolului 8 din Convenție.

Notă de Alexandra Neagu:

Într-o altă speță împotriva Germaniei⁹⁵⁸ în care s-a pus o problemă similară cu cea din cauza anterior rezumată, Curtea a apreciat faptul că instanțele naționale au motivat respingerea acțiunii reclamantului de vizitare a minorului față de care pretindea a fi tatăl

⁹⁵⁷ CEDO, *Sommerfeld c. Germaniei*, [MC], nr. 31871/1996, ECHR 2003-VIII.

⁹⁵⁸ CEDO, *Hans Gerd Hulsmann c. Germaniei*,

nr. 33375/03, decizia de inadmisibilitate din 18 martie 2008.

biologic, tocmai pe neadekvarea acestui demers față de interesul concret al minorului în cauză.

Astfel, în speța din 2008, instanțele naționale au constatat, în urma unei proceduri echitabile în care reclamantul a avut ocazia de a participa activ în procesul decizional, că prin vizitele sale sporadice la domiciliul copilului față de care pretindea a fi tatăl biologic, reclamantul nu a stabilit suficiente relații personale cu minorul, în așa fel încât eventuala stabilire pe cale judecătorească a unui program de vizită a acestuia să fie în interesul minorului. În fapt, reclamantul în acea cauză și-a manifestat interesul față de minor prin patru vizite la spital, cu ocazia nașterii sale și imediat după acest moment, pe parcursul a trei luni, la domiciliul acestuia. La un interval de doi ani, după nașterea copilului, reclamantul a mai efectuat câteva vizite la domiciliul acestuia, respectiv al mamei sale care locuia cu actualul său soț.

Prezentarea acestei spețe recente din jurisprudența CEDO are relevanță din perspectiva faptului că legislația românească în materie, respectiv dispozițiile art. 14 din Legea nr. 272 din 2004 cu modificările ulterioare și dispozițiile pertinente ale Codului familiei în vigoare, sunt similare celor din legislația germană, o cauză românească în materie nefiind exclusă.

Reținem în contextul acestei prezentări și dispozițiile articolelor 429 și următoarele din Noul Cod civil, care permit și tatălui biologic să formuleze o acțiune în tăgada paternității, aceste dispoziții fiind rodul unei preocupări a legiuitorului român pentru extinderea mijloacelor de protecție a sferei vieții private și o adaptare a legii la realitățile societății contemporane.

În legislația românească actuală, conform art. 14 din Legea nr. 272/2004: „Copilul are dreptul de a menține relații personale și contacte directe cu părinții, rudele, precum și **cu alte persoane față**

de care copilul a dezvoltat legături de atașament. Copilul are dreptul de a-și cunoaște rudele și de a întreține relații personale cu acestea, precum și cu alte persoane alături de care copilul s-a bucurat de viața de familie, în măsura în care acest lucru nu contravine interesului său superior. Părinții sau un alt reprezentant legal al copilului nu pot împiedica relațiile personale ale acestuia cu bunicii, frații și surorile ori cu alte persoane alături de care copilul s-a bucurat de viața de familie, decât în cazurile în care instanța decide în acest sens, **apreciind că există motive temeinice de natură a primejdiei dezvoltarea fizică, psihică, intelectuală sau morală a copilului.**”

Prin urmare, legiuitorul român, în deplin acord cu jurisprudența CEDO în materie, obligă instanța națională să aibă drept reper esențial al analizei sale dacă stabilirea unor relații între o persoană din afara familiei și minor corespunde sau nu interesului superior al acestuia. Desigur, imperativul conservării celei familiale legale se află și el în atenția ambelor jurisdicții, însă ceea ce Curtea Europeană apreciază că trebuie să prevaleze este tocmai conținutul concret al interesului minorului.

Concluzionând, ceea ce jurisprudența CEDO mai adaugă textului de lege, este îndemnul adresat instanțelor de a verifica motivele concrete care au împiedicat reclamantul să dezvolte, până în momentul formulării acțiunii în justiție, legături de atașament cu minorul. În concret, în cazul în care absența *ab initio* a acestor relații personale nu poate fi imputată reclamantului, fiind de cele mai multe ori rezultatul atitudinii pătimase a familiei legale a minorului, iar acesta a dat dovadă de un interes real în privința stabilirii unei relații cu copilul născut în afara unui mariaj, instanțele ar trebui să analizeze fondul pretenției, respectiv dacă stabilirea în concret a acestor relații personale este sau nu conformă interesului minorului.

3. Cauza *Erimescu împotriva României*, decizie de inadmisibilitate din 18 ianuarie 2011 – Motivarea corespunzătoare a prelungirii sau menținerii arestării preventive

Chiar și în condițiile care unele dintre deciziile care au menținut arestarea preventivă a reclamantului au repetat motivele deciziilor anterioare, Curtea a observat că aceste decizii au fost pronunțate într-un interval relativ scurt de timp, respectiv 6 luni. Nu poate fi considerat că motivarea inițială ar fi devenit lipsită de relevanță în această perioadă de timp.

Cu privire la diligența manifestată de către autorități, Curtea a observat că ancheta a fost de o complexitate considerabilă, având în vedere natura infracțiunilor, numărul persoanelor acuzate, procedura complexă de strângere a probelor și măsurile speciale legate de criminalitatea organizată. Mai mult, ancheta a devenit din ce în ce mai complexă pe parcursul ei, fiind necesare noi audieri, confruntări între inculpați și adunarea de informații de la toate societățile private implicate în furnizarea de bunuri.

În cadrul situației de fapt⁹⁵⁹, Curtea a reținut că reclamantul, un fost director de vânzări la o societate de furnizare a energiei electrice cu capital de stat, a fost urmărit penal împreună cu alte 20 de persoane în legătură cu săvârșirea de infracțiuni de natură economică privind procedura de achiziții publice desfășurate în mod nelegal.

În data de 8 aprilie 2005, acesta împreună cu alți 4 acuzați au fost aduși în fața Tribunalului Timiș cu propunere de arestare preventivă. Procurorul a precizat că reclamantul a încercat să compromită unele probe, după demararea urmăririi penale împotriva directorului general al societății.

Toți cei aduși în fața instanței au fost informați cu privire la acuzațiile care le erau aduse și le-au fost luate declarații care au fost consemnate. De asemenea, avocații acestora au avut cuvântul, prezentând fiecare argumentele apărării, fiecare inculpat având ulterior ultimul cuvânt.

După analiza tuturor probelor și argumentelor, Tribunalul a admis printr-o încheiere propunerea procurorului de

arestare preventivă. Motivele pentru care a fost admisă propunerea au fost următoarele: faptul că pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunile presupuse a fi săvârșite era mai mare de 4 ani, inculpații au abuzat de funcția publică în care fuseseră investiți, valoarea mare a daunelor pecuniare și faptul că inculpații încercaseră să contrafacă mijloace de probă. Sub acest ultim aspect, Tribunalul a reținut că, după începerea urmăririi penale, inculpații au încercat să contrafacă minute ale întâlnirilor comisiei de evaluare a ofertelor de achiziții publice. Curtea de Apel a menținut decizia cu aceleași argumente.

Starea de arest preventiv a fost prelungită în mod succesiv până la data de 20 iulie 2005. În data de 8 august 2005, procurorul a emis un rechizitoriu pe cuprinsul a 190 de pagini, bazat pe probele conținute în 29 de dosare, având fiecare în jur de 400 de pagini, care priveau urmărirea penală a 44 de persoane, angajați ai societății publice, precum și ai altor 4 societăți private, furnizori de bunuri care se presupune că au fost cumpărate cu nerespectarea legislației achizițiilor publice.

---

⁹⁵⁹ CEDO, *Erimescu c. României*, nr. 33762/05, decizie de inadmisibilitate din 18 ianuarie 2011.

Arestarea preventivă a durat și după trimiterea în judecată, până în data de 18 octombrie 2005, când Curtea de Apel a casat încheierea de menținere a stării de arest din cauza unei neregularități procedurale. Reclamantul a fost eliberat în ziua respectivă.

În cauză, detenția provizorie a reclamantului a durat din data de 7 aprilie până pe 8 octombrie 2005, prin urmare un total de 6 luni și 11 zile. Având în vedere complexitatea cauzei, durata nu a părut la prima vedere excesivă.⁹⁶⁰ În orice caz, Curtea a verificat dacă instanțele naționale au prezentat motive relevante și suficiente pentru justifica detenția provizorie a reclamantului pentru întreaga perioadă.

Curtea a notat că detenția provizorie a reclamantului a fost dispusă de către autoritățile legal competente și în cadrul intervalelor prescrise de lege, pentru următoarele motive: (i) bănuiala legitimă că reclamantul a săvârșit infracțiunile de care a fost acuzat; (ii) reclamantul a încercat să compromită probele, după începerea urmăririi penale. Prin urmare, în lumina propriilor declarații ale reclamantului în fața organelor de urmărire penală, Curtea a acceptat că instanțele naționale aveau motive suficiente să creadă că exista un risc real, ca, dacă era eliberat, reclamantul să fi încercat din nou să compromită probele sau să influențeze martorii.

Chiar și în condițiile care unele dintre deciziile care au menținut arestarea preventivă a reclamantului au repetat motivele deciziilor anterioare, Curtea a observat că aceste decizii au fost pronunțate într-un interval relativ scurt de timp, respectiv 6 luni. Nu poate fi considerat că motivarea inițială ar fi devenit lipsită de relevanță în această perioadă de timp.

În continuare, Curtea s-a declarat mulțumită de modul în care instanțele naționale au analizat necesitatea menținerii arestării preventive, acestea nu s-au folosit de motivări stereotipe.⁹⁶¹ Deciziile menționate analizează în detaliu suspiciunile existente față de fiecare inculpat cu privire la infracțiunile imputate, incluzând și încercările de a compromite probele, precum și referiri la probele pe care se bazează suspiciunile.

Prin urmare, Curtea a considerat că motivele oferite pentru arestarea preventivă a reclamantului au fost relevante și suficiente.

Cu privire la diligența manifestată de către autorități, Curtea a observat că ancheta a fost de o complexitate considerabilă, având în vedere natura infracțiunilor, numărul persoanelor acuzate, procedura complexă de strângere a probelor și măsurile speciale legate de criminalitatea organizată. Mai mult, ancheta a devenit din ce în ce mai complexă pe parcursul ei, fiind necesare noi audieri, confruntări între inculpați, adunarea de informații de la toate societățile private implicate în furnizarea de bunuri.

Așadar, Curtea a ajuns la concluzia că autoritățile au acționat cu diligența necesară în instrumentarea dosarului. Astfel, rechizitoriul a fost întocmit la 4 luni de la momentul arestării preventive a reclamantului, iar după ce a fost trimis în judecată, audierile au avut loc la intervale rezonabile.

Notă de Victor Constantinescu:

Decizia rezumată mai sus aduce în discuție o problemă actuală din practica judiciară română, respectiv motivarea încheierilor de menținere sau de prelungire a arestării preventive și tiparul care se observă de la o încheiere la următoarea. În acord cu opinia

⁹⁶⁰ În sens contrar, a se vedea *Tiron c. României*, cererea nr. 17689/03, hotărârea din 7 aprilie 2009.

⁹⁶¹ În sens contrar, a se vedea *Calmanovici c. României*, cererea nr. 42250/02, hotărârea din 1 iulie 2008.

practicienilor⁹⁶², și în dezacord cu opinia teoreticienilor⁹⁶³, considerăm că aceste repetiții sunt inevitabile, din cauza timpului relativ scurt dintre încheieri precum și a obligației de rezervă ce incumbă judecătorului anterior sentinței pe fond.

Din decizia Curții de mai sus am putea extrage că problema nu este reprezentată de repetarea în sine a motivărilor, ci de a analiza dacă ele cu adevărat mai subzistă de la o menținere la următoarea, dacă mai sunt relevante. Altfel spus, repetarea motivelor nu echivalează în mod necesar cu lipsa unei motivări în concret a prelungirii arestării preventive, mai ales atunci când momentul dispunerii arestării preventive este relativ apropiat cu cel al prelungirii/menținerii.

Cauza de față se distinge de hotărârile pronunțate în cauzele **Calmanovici c. României** și **Jiga c. României**⁹⁶⁴ întrucât în cauzele respective jurisdicțiile interne s-au mulțumit cu reluarea motivelor din Codul de procedură penală și cu adăugarea în mod generic a motivului care ținea de buna desfășurare a anchetei penale. În hotărârea redată mai sus instanțele naționale au făcut referiri concrete la funcția inculpatului, prejudiciul mare generat de săvârșirea infracțiunii,

precum și la o încercare de alterare a mijloacelor de probă care poate naște prezumția că, în ipoteza punerii în libertate, inculpatul ar încerca din nou să compromită probele sau să influențeze martorii.

Cu privire la durata arestării preventive, cauza trebuie pusă în antiteză cu **Tiron c. României**⁹⁶⁵ unde reclamantul a fost arestat preventiv timp de 1 an, 5 luni și 3 săptămâni pentru infracțiuni fals, delapidare și evaziune fiscală. Curtea a reproșat atunci că instanțele naționale nu au motivat în ce manieră, odată cu trecerea timpului, reclamantul ar mai constitui un pericol pentru ordinea publică sau pentru ancheta penală. Mai mult, Curtea a fost *uimită în mod particular* că refuzul instanțelor naționale de a-l elibera pe inculpat s-a întemeiat pe motivarea că acesta nu ar fi recunoscut anumite fapte în timpul urmării penale. Curtea a apreciat că asemenea motive nu numai că nu pot justifica privarea de libertate, ci aduc atingere dreptului la tăcere și de a nu contribui la propria incriminare. Așadar, concluzia Curții a fost că instanțele naționale nu au prezentat motive pertinente și suficiente pentru a justifica necesitatea menținerii reclamantului în arest preventiv.

4. Cauza Florin Ionescu împotriva României, hotărârea din 24 mai 2011 – În cazul respingerii acțiunii civile formulate în cadrul procesului penal, poate exista o cale efectivă, pe cale separată, în fața instanței civile

Curtea a considerat că acțiunea civilă separată a constituit un remediu efectiv cu privire la pretențiile civile ale reclamantului. Neglijența reclamantului constând în lipsa de verificare în mod periodic a situației procesului civil și neindicarea unei alte adrese instanței la care să fie citat, nu este imputabilă instanțelor naționale. Mai mult, reclamantul nu a epuizat toate căile de atac interne, întrucât nu a atacat decizia prin care s-a constatat perimat apelul.

Deși Curtea a statuat deja că nu este în măsură să analizeze calitatea jurisprudenței naționale, casarea cu trimitere repetată lasă să se întrevadă o deficiență serioasă în

⁹⁶² Cristina Rotaru, *Jurisprudența CEDO și arestarea preventivă*, în *Curierul Judiciar* nr. 9/2010.

⁹⁶³ Radu Chiriță, *Notă la decizia Jiga c. României* în *Curierul Judiciar*, nr. 4/2010.

⁹⁶⁴ CEDO, *Jiga c. României*, nr. 14352/04, hotărârea din 16 martie 2010.

⁹⁶⁵ CEDO, *Tiron c. României*, nr. 17689/03, hotărârea din 7 aprilie 2009.

sistemul judiciar, din moment ce ea este dispusă de obicei pentru greșelile săvârșite de instanțele inferioare. Această deficiență este imputabilă autorităților, nu reclamantilor.

Potriviți situației de fapt, astfel cum a fost reținută de către Curte în cauza **Florin Ionescu împotriva României**⁹⁶⁶, reclamantul, cetățean german, împreună cu M.G. au hotărât înființarea unei societăți. În septembrie 1993, cei doi asociați au cumpărat din Germania un camion și marfă în numele companiei ce urma să fie înregistrată („societatea”). Camionul și marfa, precum și o altă remorcă achiziționată în anul 1994, au fost înregistrate pe numele unei alte companii deținute de către M.G. („societatea P.”) și urmau să fie trecute în registrele contabile ale societății nou-înființate. M.G. a folosit ambele camioane pentru desfășurarea activității economice a societății P. și nu a înregistrat contravaloarea serviciilor prestate în niciun registru contabil. În anul 1995, reclamantul a înstrăinat majoritatea acțiunilor sale către M.G., care a devenit acționarul majoritar și administrator al societății. Printr-un act sub semnătură privată, M.G. și-a asumat obligația de a da reclamantului camionul și remorca.

Reclamantul, în 13 august 1996, a formulat plângere penală împotriva lui M.G., susținând că a folosit banii obținuți din activitatea comercială a societății în interes personal, fără a-i trece în niciun registru contabil. A mai adăugat că remorca și camionul cumpărate în numele societății au fost folosite de fapt de societatea P., care aparținea lui M.G.

În data de 11 martie 1998, poliția a început urmărirea penală împotriva reclamantului și a lui M.G. pentru presupusa săvârșire a infracțiunilor de natură comercială, respectiv înșelăciune, gestiune

frauduloasă și fals intelectual. Reclamantul a formulat, de asemenea, o acțiune civilă în cadrul procesului penal, solicitând restituirea camionului și a remorcii. Și-a precizat cuantumul pagubei numai după întocmirea unei expertize contabile, pe data de 25 martie 1998.

Prin rechizitoriul întocmit în data de 26 martie 2002, Parchetul de pe lângă Judecătoria Buftea l-a trimis în judecată pe M.G. pentru gestiune frauduloasă, contrabandă și evaziune fiscală, dispunând scoaterea de sub urmărire penală pentru celelalte infracțiuni, precum și scoaterea de sub urmărire penală a reclamantului.

Într-un prim ciclu procesual, în data de 26 martie 2002, Judecătoria Buftea l-a condamnat la 2 ani închisoare pentru săvârșirea infracțiunilor de gestiune frauduloasă, contrabandă și evaziune fiscală, cu suspendarea condiționată a executării pedepsei. Instanța l-a obligat la plata de daune materiale față de societate, însă a respins cererea reclamantului de acordare a daunelor materiale, motivând că nu există legătură de cauzalitate între pagubă și infracțiunile reținute în sarcina lui M.G.

În 6 decembrie 2002, Tribunalul București a menținut sentința judecătorei, fără a motiva decizia. Ulterior, în data de 17 aprilie 2003, Curtea de Apel București a casat decizia tribunalului pentru că a fost încălcat dreptul la apărare al lui M.G. și pentru că decizia tribunalului nu a fost motivată.

În al doilea ciclu procesual, Tribunalul a admis în parte apelul lui M.G., pe motiv că pentru infracțiunile de gestiune frau-

⁹⁶⁶ CEDO, *Florin Ionescu c. României*, nr. 24916/05, hotărârea din 24 mai 2011, cu cerere de trimitere în fața Marii Camere în curs.

duloasă și evaziune fiscală intervenise prescripția. Apelul reclamantului cu privire la daunele materiale a fost respins ca neîntemeiat. Curtea de Apel a casat decizia tribunalului, pe motiv că respingerea apelului formulat de către reclamant nu a fost motivată.

În 17 decembrie 2004, Tribunalul a respins apelul reclamantului, motivând că nu există legătură de cauzalitate între pagubă și infracțiunile reținute în sarcina lui M.G. De asemenea, Tribunalul a mai arătat că reclamantul avea posibilitatea formulării unei acțiuni civile separate pentru a stabili răspunderea contractuală a lui M.G. Decizia a rămas definitivă în data de 3 martie 2005, prin respingerea recursului de către Curtea de Apel.

În 6 februarie 1996, reclamantul a formulat o acțiune civilă separată prin care a solicitat recunoașterea dreptului său de proprietate cu privire la camion și remorcă. De asemenea, a solicitat dispunerea sechestrului asigurător asupra celor două vehicule.

Solicitarea de instituire a sechestrului asigurător a fost admisă, dar pe data de 29 februarie 1996, M.G. a vândut cele două bunuri către o terță persoană. Prin urmare, reclamantul a mai adăugat un capăt de cerere acțiunii sale, solicitând anularea contractului încheiat de către M.G. cu terță persoană.

În data de 17 octombrie 1996, instanța națională a respins acțiunea ca neîntemeiată, întrucât din analiza contractului încheiat între M.G. și reclamant a rezultat că nu avusese loc transferul dreptului de proprietate asupra vehiculelor. Cu privire la cel de-al doilea capăt de cerere, instanța a reținut că nu există motive de nulitate legate de contractul încheiat de M.G. și terță persoană.

Reclamantul a formulat apel, care a fost suspendat pe data de 20 ianuarie

1998 la cererea acestuia, până la finalizarea procesului penal.

Apelul a fost repus pe rol în vedere discutării stadiului procesului penal și după două amânări, pe 20 februarie, constatând absența ambelor părți, Tribunalul a suspendat cauza pe motivul absenței părților. Pe 24 februarie 2002, cauza a fost repusă pe rol, iar reclamantul a fost citat la cele două adrese indicate de către el în dosar. În data de 2 aprilie 2002, Tribunalul a constatat perimarea apelului.

În data de 11 iulie 2005, reclamantul a fost informat despre decizia din 24 februarie 2002.

Cu privire la critica reclamantului, că nici parchetul și nici instanțele naționale nu au soluționat plângerea sa cu privire la infracțiunea de înșelăciune, Curtea Europeană a observat că o dată formulată plângerea, autoritățile judiciare au obligația să analizeze toate aspectele invocate, precum și posibilitatea de a da o nouă încadrare juridică situației de fapt. Cu privire la acuzațiile de înșelăciune, se observă că procurorul a decis să le analizeze sub încadrarea juridică a gestiunii frauduloase, iar instanțele naționale nu au considerat necesar să-și extindă analiza și asupra altor infracțiuni, în afara celor reținute în rechizitoriu. Prin urmare, a fost realizată o analiză completă a plângerii reclamantului.

Totodată, Curtea a observat că instanțele naționale au respins motivat acțiunea civilă formulată în cadrul procesului penal, instanța care a pronunțat decizia definitivă a statuat că litigiul civil existent între M.G. și reclamant este de natură contractuală și a sugerat ca reclamantul să își recupereze pagubele pe calea unei acțiuni civile separate. Curtea a reiterat că în alte cauze în care instanțele au respins ca inadmisibile acțiunile civile alăturate acțiunilor penale⁹⁶⁷,

---

⁹⁶⁷ CEDO, *Moldovan c. României II* (cererile nr. 41138/98 și 64320/01, ECHR 2005-VII)

a subliniat importanța existenței unui alt remediu efectiv pentru pretențiile civile. Dacă un asemenea remediu a existat, nu a găsit o încălcare a dreptului de acces la o instanță.⁹⁶⁸

Curtea a considerat că, în speță, acțiunea civilă separată a constituit un remediu efectiv cu privire la pretențiile civile ale reclamantului. Neglijența reclamantului, constând în lipsa de verificare în mod periodic a situației procesului civil și neindicarea unei alte adrese instanței la care să fie citat, nu este imputabilă instanțelor naționale. Mai mult, nu a epuizat toate căile de atac interne, întrucât nu a atacat decizia care a respins apelul său (prin care s-a constatat perimat apelul, n.n. V.C.)

În ceea ce privește durata procesului penal, Curtea a reiterat principiul potrivit căruia durata rezonabilă trebuie analizată în lumina circumstanțelor fiecărui caz, prin raportare la următoarele criterii: complexitatea cazului, atitudinea reclamantului precum și cea a autorităților.⁹⁶⁹

Curtea nu a fost de acord cu apărarea Guvernului, considerând că data la care au fost formulate pretențiile civile ale reclamantului este cea de 13 august 1996, și nu cea în care și-a menționat doar cuantumul pagubei, pe 25 martie 1998, după data depunerii expertizei contabile. Prin urmare, perioada care trebuie luată

în considerare a început pe data de 13 august 1996 și s-a sfârșit pe 4 martie 2005. A durat deci aproape 9 ani, la 3 niveluri de jurisdicție.

În special, Curtea a observat că rechizitoriul a fost întocmit și trimis la instanță abia în data de 17 octombrie 2001, la aproximativ 5 ani după formularea plângerii penale. Curtea a mai remarcat că în 17 aprilie 2001 și 8 iunie 2004, Curtea de Apel București a admis apelurile pe motiv de greșită aplicare a legii și a casat deciziile, trimitând cauza înapoi Tribunalului, spre rejudecare.

Deși Curtea a statuat deja că nu este în măsură să analizeze calitatea jurisprudenței naționale, casarea cu trimitere repetată lasă să se întrevadă o deficiență serioasă în sistemul judiciar, din moment ce ea este dispusă de obicei pentru greșelile săvârșite de instanțele inferioare. Această deficiență este imputabilă autorităților, nu reclamantilor.⁹⁷⁰

Curtea a observat că încălcarea din această cauză a mai fost constatată și în alte cauze similare⁹⁷¹ și, având în vedere că argumentele Guvernului nu au determinat Curtea să ajungă la o altă concluzie, aceasta din urmă a considerat că durata procesului a depășit termenul rezonabil, deci a existat o încălcare a art. 6 par. 1.

5. Cauza Adrian Constantin împotriva României, hotărârea din 12 aprilie 2011 - Dreptul de a fi informat asupra acuzației în materie penală implică nu numai faptele materiale, ci și calificarea juridică

Actul de acuzare joacă un rol determinat în cadrul urmăririi penale: având în vedere semnificația sa, persoana vizată este oficial informată în scris de temeiul juridic și factual al infracțiunilor care îi sunt imputate. Art. 6 par. 3 recunoaște acuzatului dreptul de a fi informat nu numai asupra cauzei acuzației, adică în privința faptelor materiale care îi sunt imputate și pe care se fundamentează acuzația, ci și a calificării juridice

⁹⁶⁸ CEDO, *Assenov și alții c. Bulgariei* (hotărârea din 28 Octombrie 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-VIII)

⁹⁶⁹ CEDO, *Pélissier și Sassi c. Franței* (cererea nr. 25444/94, ECHR 1999-II)

⁹⁷⁰ CEDO, *Matica c. României*, nr. 19567/02, hotărârea din 2 noiembrie 2006.

⁹⁷¹ CEDO, *Stoianova și Nedelcu c. României*, nr. 77517/01 și 77722/01, ECHR 2005-VIII.

care a fost dată acestor fapte într-o manieră detaliată.

Curtea nu trebuie să aprecieze mijloacele pe care reclamantul le-ar fi folosit dacă ar fi avut posibilitatea să dezbată schimbarea încadrării juridice. Ea remarcă simplul fapt că este plauzibil de susținut că aceste mijloace ar fi fost diferite celor folosite pentru contestarea încadrării inițiale.

În hotărârea pronunțată în cauza **Adrian Constantin c. României**⁹⁷², s-a reținut că prin rechizitoriul din 24 aprilie 2000 al Parchetului de pe lângă Tribunalul Brăila, reclamantul a fost trimis în judecată pentru abuz în serviciu contra intereselor publice în formă calificată. Era acuzat că ar fi transferat suma de 15.000\$ către o societate canadiană în baza unui contract încheiat între societatea administrată de către reclamant din România și societatea canadiană, fără ca acest contract să fie definitiv. Tribunalul Brăila l-a achitat pe inculpat, soluție menținută și în apel.

Curtea Supremă de Justiție a casat hotărârile anterioare, apreciind că sumele au fost într-adevăr transferate în mod ilegal. În deliberări, Curtea Supremă a apreciat că nu a existat vinovăție sub forma intenției din partea reclamantului, că acesta a făcut numai o interpretare eronată a documentelor trimise de către Fondul Proprietății de Stat. În consecință, a decis să schimbe încadrarea juridică în infracțiunea prevăzută de art. 249 C.pen. - neglijența în serviciu. În consecință, l-a condamnat pe reclamant la 1 an de închisoare cu suspendare și la plata sumei de 15.000\$ societății C. și a cheltuielilor de judecată de 4 milioane de lei.

Analizând dacă procedura a fost echitabilă, Curtea a reamintit că echitatea

unei proceduri se apreciază luând în considerare ansamblul acesteia. Dispozițiile paragrafului 3 din art. 6 demonstrează necesitatea de a avea o grijă deosebită în notificarea acuzației persoanei interesate. Actul de acuzare joacă un rol determinant în cadrul urmăririi penale: având în vedere semnificația sa, persoana vizată este oficial informată în scris de temeiul juridic și factual al infracțiunilor care îi sunt imputate. Art. 6 par. 3 recunoaște acuzatului dreptul de a fi informat nu numai asupra cauzei, adică a faptelor materiale care îi sunt imputate și pe care se fundamentează acuzația, ci și a calificării juridice care a fost dată acestor fapte într-o manieră detaliată.⁹⁷³

Importanța acestei dispoziții trebuie să fie apreciată mai ales împreună cu un drept mai general, acela al procesului echitabil care este garantat de către paragraful 1 al art. 6 din Convenție. În materie penală, o informare precisă și completă în privința acuzațiilor aduse împotriva inculpatului și, prin urmare, calificarea juridică pe care jurisdicția ar putea să o rețină împotriva lui, este o condiție esențială a unei proceduri echitabile.

Dispozițiile art. 6 par. 3 lit. a din Convenție nu impun o formă particulară privind maniera în care acuzatul trebuie să fie notificat cu privire la natura și cauza acuzației ce-i este adusă. În concluzie, există o legătură între textele lit. a) și b) ale art. 6 par. 3 și dreptul de a fi informat despre natura și cauza acuzației, care trebuie privite în lumina dreptului acuzatului de a-și pregăti propria apărare.

Cu privire la prima parte a plângerii reclamantului, Curtea a reamintit jurisprudența sa constată în materia aprecierii probelor și a aspectelor de fapt, statuând că acestea cad în competența jurisdicțiilor interne, mai puțin în cazul în care erorile

⁹⁷² CEDO, *Adrian Constantin c. României*, nr. 21175/03, hotărârea din 12 aprilie 2011.

⁹⁷³ CEDO, *Pélissier și Sassi c. Franței*, nr. 25444/94, CEDH 1999-II.

în aprecierea probelor și a aspectelor de fapt ar aduce atingere drepturilor și libertăților fundamentale garantate de Convenție.⁹⁷⁴ În speță, Curtea a apreciat că evaluarea dată faptelor de către instanța supremă nu este de natură a atrage o încălcare a art. 6 par. 1 al Convenției.

Sub cel de-al doilea aspect al plângerii, Curtea nu a contestat dreptul pe care Curtea Supremă de Justiție îl avea în temeiul art. 334 C.pr.pen., de a schimba încadrarea juridică cu care fusese sesizată. Totuși, trebuie observat că acest drept era însoțit de garanții procedurale în favoarea inculpatului. Potrivit dreptului intern, tribunalul care apreciază că încadrarea juridică dată faptelor prin actul de trimitere în judecată trebuie să fie schimbată, trebuie să invite părțile din proces să-și prezinte observațiile cu privire la acest subiect și să indice inculpatului faptul că are dreptul să ceară lăsarea la urmă a cauzei sau chiar să ceară acordarea unui termen pentru a-și putea pregăti apărarea.

În speță, însă, numai după ce a intrat în deliberări - deci după închiderea dezbaterilor -, Curtea Supremă a procedat la schimbarea încadrării juridice. Astfel, este evident că era mult prea târziu pentru exercitarea dreptului la apărare.

Curtea a mai observat că pentru infracțiunea de abuz în serviciu contra intereselor publice în formă calificată era necesară forma de vinovăție a intenției. Or, pentru infracțiunea reținută ulterior, cea de neglijență în serviciu, era suficientă culpa. Curtea a notat că forma vinovăției cu care a acționat reclamantul nu a fost dezbătută niciodată de părțile implicate; prin urmare, schimbarea încadrării juridice realizată de către Curtea Supremă de Justiție poate fi percepută ca fiind o surpriză pentru reclamant.

Curtea a respins argumentul Guvernului potrivit căruia eventuala încălcare a dreptului la apărare a reclamantului a fost estompată pentru că schimbarea încadrării juridice a vizat numai forma vinovăției. Curtea a mai subliniat că nu trebuie să aprecieze mijloacele pe care reclamantul le-ar fi folosit dacă ar fi avut posibilitatea să dezbată schimbarea încadrării juridice. Ea a remarcat simplul fapt că este plauzibil de susținut că aceste mijloace ar fi fost diferite celor folosite pentru contestarea încadrării inițiale.

Curtea a respins și argumentul Guvernului potrivit căruia schimbarea încadrării juridice realizată de către Curtea Supremă de Justiție ar fi profitat reclamantului, pe motiv că pedeapsa prevăzută pentru infracțiunea de neglijență în serviciu este mai mică. Curtea a constatat cu privire la acest aspect că numai ca efect al deciziei Curții Supreme reclamantul a fost condamnat pentru prima oară.

În concluzie, Curtea a constatat că a fost adusă atingere dreptului reclamantului de a fi informat de o manieră detaliată cu privire la natura și cauza acuzației ce-i era adusă, cât și o atingere a dreptului de a dispune de timpul necesar pentru a-și pregăti apărarea.

Notă de Victor Constantinescu:

Art. 334 C.pr.pen. prevede obligația instanței să pună în discuție noua încadrare juridică și să atragă atenția inculpatului că are dreptul să ceară lăsarea cauzei mai la urmă sau eventual amânarea judecării, pentru a-și pregăti apărarea.

Cu toate acestea, legiuitorul nu a prevăzut o sancțiune pentru nerespectarea obligației de punere în discuție a noii încadrări, fiind în sarcina jurisprudenței de a găsi o sancțiune adecvată acestei încălcări a dreptului la apărare.

⁹⁷⁴ CEDO, *García Ruiz c. Spaniei*, nr. 30544/96, CEDH 1999-I.

Instanța supremă⁹⁷⁵, împreună cu alte instanțe⁹⁷⁶, s-au oprit la sancțiunea nulității relative, reținând că există o vătămare în drepturile procesuale ale inculpatului numai atunci când noua încadrare agravează răspunderea penală a inculpatului. Prin urmare, s-a apreciat că, atunci când schimbarea s-a făcut din forma de participare de autor în cea de complice, noua încadrare nu îi deschide noi căi de apărare și, ca atare, nu i-a putut cauza nicio vătămare.⁹⁷⁷

După pronunțarea hotărârii rezumate mai sus, Înalta Curte de Casație și Justiție și-a schimbat jurisprudența sa anterioară, statuând că obligațiile impuse de art. 334 C.pr.pen. se referă la obligația instanței de a pune în discuția părților noua încadrare, procurorul și părțile urmând să-și expună concluziile cu privire la necesitatea și temeiurile schimbării

încadrării juridice, însăși instanța fiind datoră să atragă atenția asupra consecințelor acestei schimbări și să explice drepturile inculpatului, și anume de a cere lăsarea cauzei mai la urmă sau amânarea judecării, pentru a-și pregăti apărarea în raport cu noua încadrare. *Nu are relevanță dacă schimbarea încadrării juridice privește o infracțiune mai ușoară sau mai gravă, deoarece în ambele cazuri inculpații sunt privați de posibilitatea de a formula o apărare în raport cu noua ei încadrare juridică.*⁹⁷⁸ Înalta Curte de Casație și Justiție apreciază că dreptul inculpaților de a fi informați în detaliu cu privire la natura și cauza acuzațiilor ce le erau aduse și dreptul lor de a beneficia de suficient timp și de facilitățile necesare pregătirii apărării lor au fost încălcate, subzistând astfel în cauză nulitatea prevăzută în art. 197 alin. 1 și 4 C.pr.pen.

6. Cauza Andrei Iulian Roșca împotriva României, hotărârea din 3 mai 2011⁹⁷⁹ – Renunțarea inculpatului la cererea de ascultare a unor martori și înlăturarea motivată de către instanță a depoziției unor martori ce și-au schimbat declarațiile nu au încălcat dreptul la un proces echitabil

Curtea a apreciat că prin declarația făcută de către reclamant, prin intermediul avocatului său, în fața jurisdicției competente, că nu înțelege să își mențină cererea de audiere a celor doi martori, acesta s-a expus în mod conștient riscului unei condamnări întemeiate pe declarațiile celor doi martori.

Curtea a observat, de asemenea, că instanțele naționale au înlăturat într-o manieră motivată declarațiile prin care unii martori au revenit asupra depozițiilor anterioare. Trebuie subliniat că nimic nu probează că martorii au fost constrânși de către organele de cercetare penală pentru a da declarațiile respective. În special, Curtea notează că niciunul dintre martorii respectivi nu a depus plângere penală la parchet pentru utilizarea violențelor, amenințărilor sau a oricăror alte metode de constrângere în scopul strângerii probelor, infracțiunea fiind prevăzută de dispozițiile interne.

⁹⁷⁵ Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția Penală, decizia nr. 1778 din 14 martie 2005, www.scj.ro.

⁹⁷⁶ Tribunalul București – Secția I-a Penală, decizia nr. 987/R/2004 în Culegere de practică judiciară în materie penală 2000-2004, p. 918 – 923.

⁹⁷⁷ *Idem*.

⁹⁷⁸ Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția Penală, decizia nr. 1372 din 6 aprilie 2011, www.scj.ro.

⁹⁷⁹ CEDO, *Andrei Iulian Roșca c. României*, nr. 37433/03, hotărârea din 3 mai 2011, cu cerere de trimitere în fața Marii Camere în curs.

Etapa urmăririi penale

Pe 9 ianuarie 2002, mai multe echipe ale poliției s-au prezentat inopinat la domiciliul reclamantului pentru efectuarea unei percheziții. În urma acesteia, poliția a descoperit într-un șifonier 37 de săculețe care conțineau heroină și 4.500.000 ROL. Conform declarațiilor reclamantului, cele 37 de săculețe găsite de către poliție erau destinate pentru uzul său propriu. Polițiștii ar mai fi rămas la locuința reclamantului, un imobil de mai mult etaje, și au făcut zgomot, atrăgând diverși curioși din cartier. Totodată, un ofițer de poliție ar fi răspuns la apelurile primite de către reclamant pe telefonul mobil, și, sub diferite pretexte, ar fi cerut interlocutorilor să vină de urgență la imobilul respectiv. La venirea acestora, ar fi fost aduși cu forța la postul de poliție, unde, sub amenințarea urmăririi penale pentru consumul de droguri, ar fi fost obligați să declare că reclamantul le-ar fi vândut droguri. Polițiștii ar fi dictat depozițiile prin care se admitea că martorii îl cunoșteau pe reclamant ca traficant și consumator de droguri în cartier.

Conform Guvernului, în timp ce polițiștii percheziționau domiciliul reclamantului, acesta a fost apelat pe telefonul mobil de mai multe persoane care ar fi vorbit cu polițiștii și cu care s-au întâlnit ulterior. Aceste persoane ar fi indicat că sunt consumatori de droguri și că s-au întâlnit cu reclamantul pentru a obține droguri.

Pe 9 ianuarie 2002, organele de urmărire penală i-au audiat pe reclamant, pe mama sa și pe alți 9 martori.

În declarația sa din ziua respectivă, reclamantul a precizat că banii care au fost descoperiți de către organele de poliție au fost obținuți de către reclamant prin vânzarea neautorizată de petarde în cursul sărbătorilor de iarnă; a precizat, de asemenea, că nu avea ocupație în perioada respectivă și că era consumator de droguri, dar nu se ocupa de trafic, dozele de heroină fiind destinate consumului propriu.

Mama reclamantului a declarat că nu cunoaște dacă fiul său era consumator sau traficant de droguri.

Martorul D.R. a indicat că reclamantul i-a vândut heroină anterior; martorul a refuzat să fie confruntat cu reclamantul, dar l-a identificat pe acesta de pe planșele foto. Chemat la parchet și pe data de 15 februarie 2002, și-a menținut declarațiile date anterior.

Martorii N.J., C.M., S.M., T.M., F.G., G.A., M.F. și S.I. au declarat că au cumpărat droguri de la reclamant sau știau că acesta vindea droguri în cartier. Mai mulți dintre martori, refuzând confruntarea cu reclamantul, l-au identificat pe reclamant din planșele foto.

Reclamantul, asistat de către un avocat, a fost confruntat cu martorul S.I. La întrebarea cu privire la cine era furnizorul martorului de droguri, S.I. a răspuns că îi dădea bani reclamantului pentru a-i procura droguri. Reclamantul a negat.

Pe baza tuturor acestor declarații, precum și a probelor materiale adunate cu prilejul percheziției, parchetul l-a trimis pe reclamant în judecată pentru consum și trafic de droguri.

Procedura în fața instanțelor de judecată

La Tribunalului București au fost chemați toți cei 9 martori, dintre care s-au prezentat doar patru. S.I., S.M., T.M. și D.R. au declarat că îl cunoșteau pe reclamant ca fiind consumator de droguri, și nu traficant de droguri. S.M., T.M. și D.R. au declarat că au fost constrânși de organele de cercetare penală să dea anumite declarații.

Avocatul reclamantului a declarat că nu insistă în audierea celorlalți martori, care, deși legali citați de către instanță, nu s-au prezentat. Acesta a solicitat numai administrarea probei cu înscrisuri și martori pentru a demonstra buna reputație a reclamantului în societate, cerere admisă de către instanță.

Tribunalul l-a condamnat pe reclamant pentru săvârșirea infracțiunii de consum de droguri, precum și pentru infracțiunea de trafic de droguri. Soluția s-a fundamentat pe probele materiale, precum și pe declarațiile din timpul urmăririi penale, considerând că retractarea ulterioară a acestor declarații de către unii martori nu a fost justificată.

Reclamantul, solicitând achitarea pentru infracțiunea de trafic de droguri, a cerut Curții de Apel audierea celor 5 martori ale căror mărturii au fost luate de către organele de cercetare penală și care au servit la condamnarea sa de către Tribunalul București, fără ca acesta din urmă să-i audieze în mod direct pe cei 5 martori. Curtea de Apel i-a citat pe aceștia și a refuzat audierea unui nou martor pentru a dovedi că reclamantul era numai consumator. C.M., N.J. și G.A. au fost audiați, în prezența reclamantului și avocatului. Ei au negat că ar fi cunoscut calitatea de traficant al reclamantului și au retractat declarațiile inițiale. Doi dintre martori au susținut că poliștii i-au bătut pentru obținerea declarațiilor, iar unul a spus că nu a scris el declarația, ci i-a fost dată doar pentru a semna. Martorii F.G. și M.F. nu s-au prezentat și au fost citați cu mandat de aducere. Nici la termenul următor nu s-au prezentat, iar avocatul reclamantului a declarat că nu insistă în audierea celor doi martori, însă a solicitat ca doi noi martori să fie audiați de către instanță. Curtea de Apel a respins această cerere ca nefiind pertinentă, întrucât reclamantul nu a formulat-o în fața tribunalului.

Curtea de Apel a reținut vinovăția reclamantului și cu privire la acuzația de trafic de droguri, având în vedere probele materiale, dar și declarațiile martorilor date în fața organelor de cercetare penală. Curtea de Apel a reținut că retrac-

tarea unor mărturii nu a fost justificată și că depozițiile acestora în fața Tribunalului nu erau pertinente, întrucât aceștia nu au depus plângeri penale împotriva organelor de cercetare penală. Totodată, a reținut că la dosar există alte mărturii, administrate în timpul urmăririi penale, și despre care a apreciat că erau câștigate cauzei.

Instanța de recurs a confirmat decizia instanțelor inferioare cu privire la declarațiile martorilor. A mai adăugat că cele 37 de săculețe de heroină găsite la domiciliul reclamantului probează faptul că se ocupa cu traficul de droguri, iar având în vedere că reclamantul nu avea ocupație la momentul efectuării percheziției, banii găsiți nu puteau proveni decât din traficul de droguri.

Aprecierile Curții europene

Curtea de la Strasbourg a reiterat faptul că mijloacele de probă trebuie administrate, în principiu, în fața acuzatului în ședință publică, în vedere dezbaterii contradictorii. Acest principiu suportă unele excepții, dar care nu pot fi acceptate decât cu respectarea dreptului la apărare; ca regulă generală, paragrafele 1 și 3 lit. d ale art. 6 impun a se acorda acuzatului posibilitatea corespunzătoare și suficientă de a contesta o mărturie în acuzare și de a interoga martorul, la momentul luării mărturiei sau la un moment ulterior.⁹⁸⁰

În speță, Curtea a observat că sentința de condamnare se fundamentează de o manieră determinantă pe declarațiile martorilor date în timpul urmăririi penale. Curtea a mai precizat cu alte ocazii că, în anumite circumstanțe, poate fi necesar pentru autoritățile judiciare să utilizeze declarații din timpul instrucției preparatorii. În cazul în care acuzatul a avut posibilitatea corespunzătoare și suficientă de a le contesta, la momentul în care au fost făcute, sau ulterior, utilizarea acestor

⁹⁸⁰ CEDO, *Lüdi c. Elveției*, nr. 12433/86, hotărârea din data de 15 iunie 1992.

declarații nu încalcă prin ea însăși art. 6 par. 1 și 3 lit. d.

Trebuie constatat că în timpul urmăririi penale reclamantul nu a fost confruntat decât cu unul dintre cei 9 martori a căror mărturie a fost folosită de către tribunal pentru a-și fundamenta acuzația. Pe de altă parte, acest martor, precum și alți șase au fost audiați în ședință publică, în prezența reclamantului și a avocatului, aceștia având posibilitatea de a adresa întrebări martorilor. Simplul fapt că martorii respectivi au revenit asupra declarațiilor date în timpul urmăririi penale nu schimbă cu nimic faptul că reclamantul a avut posibilitatea corespunzătoare și suficientă de a interoga sau de a cere avocatului să interogheze martorii în timpul dezbaterilor.

Cu privire la cei doi martori care au fost audiați în timpul urmăririi penale, dar nu au fost audiați și în ședință publică, Curtea a subliniat că avocatul reclamantului a renunțat în fața Curții de Apel la audierea lor.

Sub acest aspect, Curtea a reiterat că art. 6 par. 1 și 3 nu împiedică o persoană să renunțe după bunul său plac, de o manieră tacită sau expresă, la garanțiile consacrate de aceste texte, între care și dreptul de obține ascultarea unui martor; în egală măsură, renunțarea trebuie să fie, în orice caz, neechivocă și să nu atingă niciun interes public important.⁹⁸¹

În cauza de față, Curtea a apreciat că prin declarația făcută de către reclamant, prin intermediul avocatului său, în fața jurisdicției competente, că nu înțelege să își mențină cererea de audiere a celor doi martori, reclamantul s-a expus în mod conștient riscului unei condamnări întemeiate pe declarațiile celor doi martori.

De altfel, având în vedere plenitudinea de jurisdicție pe care o au instanțele de apel în materie penală în România, Curtea de Apel a fost pusă în situația de a rejudeca dosarul sub toate aspectele de fapt și de drept. Curtea a relevat că declarațiile celor doi martori erau atașate la dosarul cauzei de la prima instanță, astfel că atât reclamantul, cât și avocatul acestuia aveau cunoștință de ele. Curtea deduce că reclamantul, reprezentat în fața tribunalului de către un avocat ales, era în măsură să evalueze riscul care rezulta din decizia de a renunța la citarea și audierea martorilor despre care s-a făcut vorbire.

Cu privire la decizia instanțelor de a respinge cererea avocatului de a audia doi martori suplimentari, Curtea nu a considerat că se găsește într-o situație excepțională în care să analizeze modul în care o instanță națională a apreciat asupra admisibilității unei probe.⁹⁸²

Curtea a observat, de asemenea, că instanțele naționale au înlăturat într-o manieră motivată declarațiile prin care unii martori au revenit asupra depozițiilor anterioare. Trebuie subliniat că nimic nu probează că martorii au fost constrânși de către organele de cercetare penală pentru a da declarațiile respective. În special, Curtea a notat că niciunul dintre martorii respectivi nu a depus plângere penală la parchet pentru utilizarea violențelor, amenințărilor sau a oricăror alte metode de constrângere în scopul strângerii probelor, infracțiunea fiind prevăzută de dispozițiile interne.

**Rubrică realizată de jud. Alexandra Neagu
și auditori de justiție
Carla Alexandra Anghelescu
și Victor Constantinescu**

⁹⁸¹ *Håkansson och Sturesson c. Suediei* (hotărârea din 21 februarie 1990)

⁹⁸² *Bricmont c. Belgiei* (hotărârea din 7 iulie 1989)